

Okul Öncesi Dönemde Akranların Sınıflarındaki Özel Gereksinimli Öğrenciyi Tercih Etme Durumları

Preferences Of Preschool Children Towards Peers With Disabilities

Filiz KARADAĞ¹

Vesile YILDIZ DEMİRTAŞ²

Alev GİRLİ³

Özet

Bu çalışmanın amacı okul öncesi dönemde akranların sınıflarındaki özel gereksinimli çocuğu (ÖGÖ) tercih etme durumlarını ortaya çıkarmaktır. Bu amaçla yapılan çalışmanın araştırma grubunu, üç farklı özel anaokulunda tam zamanlı kaynaştırma eğitimine devam eden iki down sendromlu, bir Asperger sendromlu ve bir serebral palsili dört çocuğun sınıfında bulunan 44 arkadaşı oluşturmaktadır. Akranların sınıflarındaki ÖGÖ'yü günlük etkinliklerin hangilerinde daha fazla tercih ettikleri veya etmedikleri sosyometri tekniğinden yararlanılarak araştırmacılar tarafından hazırlanmış ve dokuz maddeden oluşan bir görüşme formu kullanılarak belirlenmiştir. Her çocukla görüşme yaklaşık 30 dakika sürmüştür. Elde edilen veriler tümevarım veri analizi kullanılarak temalar haline dönüştürülmüş ve bu temalara göre özel gereksinimli öğrencinin akranları tarafından tercih edilme, reddedilme ve her hangi bir kategoriye alınmama frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda, özel gereksinimli öğrencinin etkinliklerin şekline göre tercih edilme frekansının farklılık gösterdiği ve genel olarak akranları tarafından görmezden gelindiği tespit edilmiştir. Özel gereksinimli öğrencinin reddedilme nedenleri genel olarak öğrencinin sınıf içerisindeki davranış problemleri olarak gösterilmiştir. Özel gereksinimli öğrencinin beslenme saatleri ve grup etkinliklerinde arkadaşları tarafından nispeten yüksek oranda tercih edildiği görülmüştür.

Anahtar sözcükler: okul öncesi, kaynaştırma, akran görüşleri, sosyal kabul

Abstract

In the study of searching the preferences of preschool children towards peers with disabilities, 44 pupils who are in the same class with two pupils with down syndrome, one cerebral palsied and one pupil with Asperger syndrome were the samples of the study. The students are from three different full time inclusive educational schools. In the study, in which a semi-structured interview technique was used, an interview form with nine questions detected the peers' preference about their friends with disorders in daily activities. Each interview with a pupil took thirty minutes. By means of inductive data analysis, the information obtained was transformed into themes. According to these themes, the frequency and percentage of preference or rejection of

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Üstün Zekalıların Eğitimi Anabilim Dalı

² Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Üstün Zekalıların Eğitimi Anabilim Dalı

³ Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Üstün Zekalıların Eğitimi Anabilim Dalı

the pupils with special needs by the other pupils was figured out. As a result of the survey, it was detected that the frequency of the other pupils' preference of the pupils with special needs ranges based on the kind of activity, and the pupils with special needs are generally ignored by the other peers. It came out that the reasons of rejection are generally the behavioral problems during the day in the class. It is shown that the pupils with special needs are preferred especially when the activity is about nutrition or when it is a group activity.

Key words: preschool, inclusive education, views of peers, social acceptance

Giriş

Özel gereksinimli öğrencilerin normal gelişim gösteren yaşlılarından ayrı eğitilmeleri, insan haklarına aykırı olması, özel gereksinimli öğrencilerin toplumsal yaşama uyumlarını zorlaştırması ve özel eğitim ile genel eğitim arasında sanıldığı kadar büyük bir fark olmaması fikirleri temelinde eleştirilmiştir. Bu eleştiriler özel gereksinimli öğrencilerin akranlarıyla birlikte eğitilmesi fikrinin yaygınlaşmasına ve kaynaştırma eğitimi kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kaynaştırma eğitimi, her tanı grubunda ve her düzeyde özel gereksinimli öğrencilerin, normal gelişim gösteren öğrencilerin devam ettiği eğitim ortamlarında eğitilmesidir (Kırcaali-İftar, 1998). Kaynaştırma eğitimi, sadece normal gelişim gösteren çocuklar ile özel gereksinimli çocukların aynı sınıfta yer alması değildir, aynı zamanda tüm çocukların uygun hızda ve seviyede eğitim almaları böylece yaşlıları ile sosyalleşmelerini sağlamaktır. Bu eğitim, özel gereksinimli öğrencilerin olumlu etkileşimlerini ve öğrenmelerini teşvik eden yaklaşımların ve stratejilerin kullanılmasını gerektirir. Bu yaklaşım da özel gereksinimli öğrencilerin genel sınıflarda daha kolay öğreneceklerini gösterir (Rose ve Howley, 2007).

Ülkemizde, “özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaç durumuna göre tam zamanlı veya yarı zamanlı olarak, takip edilen programa göre hazırlanan Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) doğrultusunda, psikolojik, sosyal ve fiziksel yönden uygun düzenlemeler yapılarak ve sınıf mevcudunu belirli sayıda tutarak eğitim almalarının sağlanması” olarak tanımlanan kaynaştırma uygulaması yasal düzenlemelerle koruma altına alınmıştır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2006).

Özel gereksinimli öğrenciler açısından kaynaştırma uygulamasının, yaşadıkları toplumla bütünleşmelerini kolaylaştırmak, normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte uyum içerisinde yaşamayı ve onlarla arkadaşlık kurmayı öğrenmek, normal gelişim gösteren arkadaşlarını gözlemleyerek yeni beceriler ve gerçek yaşam deneyimleri kazanmak gibi birçok yararı vardır (Kargın, 2010; Kırcaali-İftar, 1998). Bu etkilerin her kaynaştırma ortamında görülebilmesi için dikkat edilmesi gereken ilkeler, öğrencilerin güçlü –zayıf yönleri, ailesel durumları gibi bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurmak, öğrenci

özelliklerine göre eğitim ve değerlendirme sistemlerinde gerekli düzenlemeler yapmak ve öğrenciler, eğitimciler, aileler ve uzmanlar ile bu işi bir ekip olarak yürütmektir (Batu, 2010).

Türkiye’de kaynaştırma eğitiminin uygulandığı ilk eğitim kademesi okul öncesi eğitimidir. Okul öncesi eğitim, doğumdan ilkokulun başlangıcına kadar olan çocukluk yıllarını içine alan, çocukların bu dönemde bireysel özelliklerine ve gelişimsel düzeylerine göre uygun çevre koşullarında, tüm gelişim alanlarında toplumun kültürel değerlerine ve özelliklerine göre eğitim almalarını sağlayan süreçtir (Poyraz, 2006). Okul öncesi dönemde özel eğitim hizmetleri verilirken, özel gereksinimli çocuğun, bilişsel, duyuşsal, dilsel, kişisel-toplumsal, devinsel alanlarda destek eğitim vererek tüm gelişim alanlarındaki gelişimini desteklemek, tüm ailesini desteklemek, arkadaşlık kurma, oyuna katılma, iletişimi başlatma gibi girişimlerde bulunması desteklenerek çevresiyle etkileşimini kolaylaştırmak, günlük yaşam becerilerine katkı sağlayacak etkinliklerle çocuğun toplumun bir parçası olmasını sağlamak amaçlanır (Kırcaali-İftar, 1998). Kapsayıcı bir erken eğitim kaynaştırma programının başarısı, öğrencilerin yetenek ve ihtiyaçlarını geniş bir yelpazede değerlendirerek, çocukların ihtiyaçlarını karşılamak üzere eğitilmiş eğitimcilerin yaptığı düzenlemelere dayanmaktadır. Öğretimi bireyselleştirmek, sınıfın fiziksel ortamını özel gereksinimli öğrencilere göre düzenlemek ve normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal kabul düzeylerini arttırıcı etkinlikler yaparak akranları işe koşmaktır (Batu, 2010).

Kaynaştırma eğitiminin başarıya ulaşması için öğretmenin sınıf yönetiminde önemli yardımcıları olan akranların bu konuda yeterince bilgilendirilerek sınıf içinde ve dışında onların desteğini almak oldukça önemlidir. Öğretmen normal gelişim gösteren çocuklar ve kaynaştırma öğrencileri arasındaki iletişimin başlatılması, başlatılan iletişime karşılık verilmesi, oyun başlatılması, oyuncakların paylaşılması konularında öğrencileri bilgilendirerek sınıf içinde daha uyumlu bir düzen sağlayarak kaynaştırma başarısını arttırmış olur (Batu, 2010). Kaynaştırma sınıflarında etkileşimi sağlamak amacıyla çocukların sosyal kabul düzeyinin arttırılması gerekir. Bu aşamada okul öncesinde her öğrenciyi içine alacak, tüm öğrencilere rol verilecek şekilde planlanan serbest zaman etkinlikleri hem normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal kabulünü arttırıcı etki gösterecek hem de kaynaştırma öğrencisinin grup içerisindeki aidiyet duygusunu arttırarak kendini ifade etmesine imkan sağlayacaktır (Johnxon, Ironsmith, Snow ve Poteat, 2000).

Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal kabulü ile ilgili Çulhaoğlu İmrak’ın (2009) yaptığı çalışmada normal gelişim gösteren çocukların özel gereksinimli arkadaşlarını yeterli gördükleri her oyuna kattıkları ancak dikkat gerektiren oyunlarda özel gereksinimli arkadaşlarını yetersiz gördüklerini belirttikleri ve oyunlarına dahil etmedikleri görülmüştür.

Aynı araştırma sonuçlarına göre, kaynaştırma uygulamasına olumlu bakış açısına sahip öğretmenlerin, normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal kabulünü desteklemek üzere yaptığı etkinlikler olumlu sonuçlar vermiştir. Bu sayede normal gelişim gösteren çocuklar özel gereksinimli arkadaşlarıyla yaşadıkları problemleri konuşarak veya bir yetişkinden yardım isteyerek çözmeye başlamışlardır. Ancak kaynaştırma uygulamasına olumsuz bakış açısına sahip öğretmenlerin sınıflarında saldırgan iletişim, oyun materyalini paylaşmama gibi olumsuz davranışların geliştiği gözlenmiştir (Çulhaoğlu-İmrak ve Sığırtmaç, 2010; Gülay, 2009; Vandell, Nenide ve Winkle, 2006). Seçer, Sarı ve Çetin'in (2010) yaptığı bir çalışmada normal gelişim gösteren çocukların özel gereksinimli arkadaşlarının sorununu tam anlamıyla tanımlayamamakla birlikte bu öğrencilerin %67'sinin özel gereksinimli arkadaşlarını oyunlarında istedikleri görülmüştür. Ayrıca Batu, Kırcaali-İftar ve Uzuner (2004), bilgilendirme yoluyla normal gelişim gösteren öğrencilerin kabul düzeylerinin arttırılabileceğini ve öğrencilerin tutumlarının olumlu düzeyde değiştirilebileceğini savunmuşlardır.

Yurtdışında yapılan araştırmalarda, okul öncesi dönemdeki çocukların özel gereksinimli arkadaşlarına yönelik olumlu görüşlere sahip olduğu, oyunlarında bu arkadaşlarına yer verdikleri ve arkadaş seçiminde çocukların %50'sinin özel gereksinimli bir arkadaşını tercih ettiği görülmüştür (Dyson, 2005). Ayrıca okul öncesi dönemdeki çocukların birçoğu yetersizliğe sahip arkadaşlarının durumlarının farkında değildir, bu nedenle onlarla arkadaşlık etmenin onlar için herhangi bir sakıncası yoktur. Yapılan çalışmalarda özel gereksinimli çocukların fotoğrafları, normal gelişim gösteren çocuklara gösterilmiş ve çocukların bedensel engelliler ve herhangi bir ekipman kullanan çocuklar dışındaki çocuklarda bir farklılık görmedikleri belirlenmiştir. Çocukların birçoğu fotoğraflardaki tüm çocuklarla arkadaşlık edebileceklerini söylemişlerdir (Diamond ve Hestenes, 1996). Yeong Yu, Ostrosky ve Fowler'in (2012) okul öncesi dönemde sosyal kabul ile ilgili araştırmaları inceledikleri çalışmada, bu alanda en yaygın olarak Favozza ve Odom (1996) tarafından hazırlanan "ASK-R" kabul ölçeğinin kullanıldığı ve bu ölçek aracılığıyla çocukların özel gereksinimli arkadaşlarına yönelik tutumları ile oyunlardaki etkileşimlerinin ölçülmeye çalışıldığı görülmüştür. Ancak normal gelişim gösteren çocukların tutumlarının her zaman davranışa doğrudan yansımadağı, erken çocukluk döneminde çocukların özel gereksinimli arkadaşlarının engellerini birer özellik olarak algıladıkları ve buna göre davrandıkları sonucuna varmışlardır (Odom, Hoyson, Jamieson, & Strain, 1985).

Kaynaştırma eğitiminin ülkemizde hızlı bir şekilde yaygınlaşması ve başarıya ulaşılması isteğı bu alanda yapılan araştırmaların hızla artmasına neden olmuştur. Ülkemizde

okul öncesi dönemde kaynaştırma uygulamasında akran görüşlerinin ve ilişkilerinin incelendiği araştırmaların (Çulhaoğlu-İmrak ve Sığırtmaç, 2009; Seçer, Sarı ve Çetin, 2010) oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu alanda yaşanan sorunları ortaya koymak ve çözüm önerileri oluşturabilmek için daha fazla araştırma yapılmasına gereksinim olduğu gözlemlenmiştir. Bu çalışmanın amacı, okul öncesi dönemde akranların sınıflarındaki özel gereksinimli öğrenciyi tercih etme durumlarını incelemektir.

Araştırma da aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. a) Oyun odasında en çok oynamak istediğin üç arkadaşın kimler? Neden bu arkadaşlarınla daha çok oynamak istiyorsun?
b) Oyun odasında en çok oynamak istemediğin üç arkadaşın kimler? Neden bu arkadaşlarınla daha çok oynamak istemiyorsun?
2. a) Bahçede en çok oynamak istediğin üç arkadaşın kimler? Neden bu arkadaşlarınla bahçede daha çok oynamak istiyorsun?
b) Bahçede en çok oynamak istemediğin üç arkadaşın kimler? Neden bu arkadaşlarınla bahçede daha çok oynamak istemiyorsun?
3. a) Grup çalışmalarında en çok beraber çalışmak istediğin üç arkadaşın kimler? Neden bu arkadaşlarınla daha çok grupta çalışmak istiyorsun?
b) Grup çalışmalarında en çok beraber çalışmak istemediğin üç arkadaşın kimler? Neden bu arkadaşlarınla daha çok grupta çalışmak istemiyorsun?
4. a) Sınıfta grup oyunu (evcilik vb) oynamak istediğin üç arkadaşın kimler? Neden?
b) Sınıfta grup oyunu (evcilik vb) oynamak istemediğin üç arkadaşın kimler? Neden?
5. a) Evdeki doğum gününe sınıftan çağırmak istediğin 3 arkadaşın kimler? Neden?
b) Evdeki doğum gününe sınıftan çağırmak istemediğin 3 arkadaşın kimler? Neden?
6. a) Yemekte –kahvaltıda yan yana oturmak istediğin üç arkadaşın kimler? Neden?
b) Yemekte –kahvaltıda yan yana oturmak istemediğin üç arkadaşın kimler? Neden?
7. a) Bireysel çalışmalarda-etkinliklerde yan yana oturmak istediğin üç arkadaşın kimler? Neden?
b) Bireysel çalışmalarda-etkinliklerde yan yana oturmak istemediğin üç arkadaşın kimler? Neden?
8. a) Oyunlarda eşleşmek istediğin üç arkadaşın kimler? Neden?
b) Oyunlarda eşleşmek istemediğin üç arkadaşın kimler? Neden?
9. a) Sınıfta en çok sevdiğin bir arkadaşının resmini çizer misin? Neden?
b) Sınıfta seni en çok rahatsız eden arkadaşının resmini çizer misin? Neden?

Yöntem

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılanmış görüşme tekniği ile yapılmıştır. Yapılanmış görüşmede, genel olarak hangi soruların ne şekilde sorulacağını belirlediği ve görüşmeciye çok az hareket özgürlüğü veren, görüşme planının birebir uygulandığı bir yöntem olması, yapılanmamış görüşmede ise görüşmeciye yargı serbestliği veren ve gelişmelere göre yeni sorular sorma esnekliği sağlaması nedeniyle yarı yapılanmış görüşme yöntemi tercih edilmiştir (Karasar, 2007). Görüşme soruları sosyometri tekniğinden yararlanılarak gün içerisindeki etkinlikler ve yemek zamanı gibi farklı zamanlarda akranların en çok tercih ettik ve etmedikleri üç arkadaşını belirtmesi ve nedenini açıklamasına olanak verecek şekilde düzenlenmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışma 2012-2013 ve 2013-2014 eğitim-öğretim yılında İzmir İlinde sınıflarında özel gereksinimli çocuk bulunan 3 özel anaokulunun, toplam 4 sınıfta yapılmıştır. Bu sınıflarda bulunan özel gereksinimli öğrencilerden ikisinin tanısı “Down Sendromu”, birinin tanısı “Asperger Sendromu”, diğeri ise “Serebral Palsi” dir. Down Sendromu tanılı öğrencilerden birinin bulunduğu sınıfın mevcudu 11, diğeri ise 13, Asperger Sendromu tanılı öğrencinin bulunduğu sınıfın mevcudu 17, serebral palsi tanılı öğrencinin bulunduğu sınıfın mevcudu ise 15’ tir. Uygulama yapıldığı günlerde sınıflarda bulunan toplam 44 çocuk ile görüşülmüştür.

Görüşmelerde araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan, okulöncesi kurumlarında eğitim gören çocukların bir günlük etkinlikleri esnasındaki arkadaş seçimlerini ve bu seçimlerin nedenlerini ortaya çıkarmaya çalışan 9 maddelik yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması

2012-2013 yaz ve 2013-2014 güz döneminde eğitim veren anaokulların yöneticileriyle ve görüşme yapılacak öğrencilerin sınıf öğretmenleriyle yapılacak uygulama hakkında görüşülmüş ve bilgi verilmiştir. Daha sonra yönetici ve sınıf öğretmenin ortak kararıyla görüşme yapılacak günler belirlenmiştir. Hazırlanan görüşme formu ile öğrencilerle tek tek görüşülmüş ve özel gereksinimli öğrencilerin isimleri kesinlikle ifade edilmemiştir.

Verilerin Analizi

Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, tümevarım veri analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Tümevarım veri analizi sonucunda veriler temalar haline dönüştürülmüş ve özel gereksinimli öğrencinin bu temalara göre tercih edilme, reddedilme ve her hangi bir kategoriye alınmama frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır. 1, 2, 3 ve 4 numaralı sorular grup etkinlikleri, 5 numaralı soru sosyal etkinlikler, 6 numaralı soru beslenme zamanı etkinliği, 7

numaralı soru bireysel etkinlikler ve 8, 9 numaralı sorular birebir seçim gerektiren etkinlikler temaları altında toplanmıştır. Özel gereksinimli öğrencilerin akranları tarafından tercih edilme durumları frekans ve yüzde biçiminde nicel bulgular olarak kaydedilmiş, akranların özel gereksinimli arkadaşlarını tercih etme durumlarına yönelik görüşleri nitel bulgular olarak kaydedilmiştir. Ayrıca öğrencilerin ifadelerinin içerikleri incelenmiştir. Özel gereksinimli çocukları belirtmek üzere her çocuğa bir kod verilmiştir. Bu kodlar Ö (öğrenci), öğrenci numarası (1-4), cinsiyet (K-E) ve yaş (Ör:5) şeklinde oluşturulmuştur (Örn: Ö1K5).

Sınırlılıkları

Araştırma örneklemini İzmir ilinde bulunan kaynaştırma eğitimi alan özel gereksinimli çocukların sınıf arkadaşları ile yapılan görüşmeler ile sınırlıdır. Özel gereksinimli çocukların tanı grupları Asperger sendromu, down sendromu ve selebral palsi ile sınırlıdır. Çalışma okulöncesi dönemdeki çocuklar ile yapıldığından bazen görüşme sorularının cevaplanmasında motivasyon düşüklüğü veya kendilerini yeterince ifade edememe gibi sorunlar gözlenmiştir.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde sınıflarında birer özel gereksinimli çocuk bulunan 3 özel anaokulunun, normal gelişim gösteren öğrencileri ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular ve tartışmaya yer verilmiştir.

Araştırmanın Nicel Bulguları

Down Sendromlu Ö1K5'in Akranları İle Yapılan Görüşme Sonuçları

Tablo 1.

Down Sendromlu Ö1K5'in Temalara Göre Tercih Edilme, Reddedilme veya Herhangi Bir Kategoride Yer Almama Frekans ve Yüzde Tablosu

TEMALAR		Tercih Edilme	Reddedilme	Herhangi Bir Kategoride Alınmama	Toplam f ve %
Grup Etkinlikleri	f	10	12	10	32
	%	31,25	37,5	31,25	100
Bireysel Etkinlikler	f	1	5	2	8
	%	12,5	62,5	25	100
Sosyal Etkinlikler (Doğum günleri vb.)	f	2	2	4	8
	%	25	25	50	100
Beslenme Zamanı	f	1	5	2	8
	%	12,5	62,5	25	100
Birebir Seçim Gerektiren Etkinlikler	f	2	8	6	16
	%	12,5	50	37,5	100

Elde edilen sonuçlara göre Ö1K5, grup etkinliklerinde akranlarının % 31,25'i tarafından tercih edilmiş, %37,5'i tarafından reddedilmiş, %31,25'i tarafından ise herhangi bir kategoriye alınmamıştır. Bireysel etkinliklerde akranların %12,5'i tarafından tercih edilmiş, %62,5'i tarafından reddedilmiş, %25'i tarafından ise herhangi bir kategoriye alınmamıştır. Sosyal etkinliklerde akranların %25'i tarafından tercih edilmiş, %25'i tarafından reddedilmiş, %50'si tarafından ise herhangi bir kategoriye alınmamıştır. Beslenme zamanında akranların %12,5'i tarafından tercih edilmiş, %62,5'i tarafından reddedilmiş, %25'i tarafından ise herhangi bir kategoriye alınmazken birebir seçim gerektiren etkinliklerde akranların %12,5 tarafından tercih edilmiş, %50'si tarafından reddedilmiş, %37,5'i tarafından ise herhangi bir kategoriye alınmamıştır.

En yüksek oranda tercih edilmenin grup etkinliklerinde, en yüksek oranda reddedilmenin bireysel etkinlikler ve beslenme zamanında ve en yüksek oranda herhangi bir kategoriye alınmamanın sosyal etkinliklerde olduğu görülmüştür. Tüm temalarda reddedilme oranlarının tercih edilme oranlarına kıyasla yüksek veya eşit olduğu görülmüştür (Tablo 1).

Asperger Sendromlu Ö2K5'in Akranları İle Yapılan Görüşme Sonuçları

Tablo 2.

Asperger Sendromlu Ö2K5'in Temalara Göre Tercih Edilme, Reddedilme veya Herhangi Bir Kategoride Yer Alınma Frekans ve Yüzde Tablosu

TEMALAR		Tercih Edilme	Reddedilme	Herhangi Bir Kategoriye Alınmama	Toplam f ve %
Grup Etkinlikleri	f	6	13	29	48
	%	12,5	27,09	60,41	100
Bireysel Etkinlikler	f	2	2	8	12
	%	16,7	16,7	66,6	100
Sosyal Etkinlikler (Doğum günleri vb.)	f	0	2	10	12
	%	0	16,66	83,44	100
Beslenme Zamanı	f	0	5	7	12
	%	0	41,66	58,34	100
Birebir Seçim Gerektiren Etkinlikler	f	2	5	17	24
	%	8,34	20,83	70,83	100

Elde edilen sonuçlara göre Ö2K5 grup etkinliklerinde, akranlarının %12,5'i tarafından tercih edilmiş, %27,09'si tarafından reddedilmiş, %60,41'i tarafından ise herhangi bir kategoriye alınmamıştır. Bireysel etkinliklerde akranların %16,7'si tarafından tercih edilmiş,

%16,7'si tarafından reddedilmiş, %66,6'sı tarafından ise herhangi bir kategoriye alınmamıştır. Sosyal etkinliklerde hiçbir akran tarafından tercih edilmezken akranların %16,66'sı tarafından reddedilmiş, %83,44'ü tarafından ise herhangi bir kategoriye alınmamıştır. Beslenme zamanında hiçbir akran tarafından tercih edilmezken, akranların %41,66'sı tarafından reddedilmiş, %58,34'ü tarafından ise herhangi bir kategoriye alınmamıştır. Birebir seçim gerektiren etkinliklerde akranların %8,34'ü tarafından tercih edilmiş, %20,83'ü tarafından reddedilmiş, %70,83'ü tarafından ise herhangi bir kategoriye alınmamıştır.

En yüksek oranda tercih edilmenin bireysel etkinliklerde, en yüksek oranda reddedilmenin beslenme zamanında, en yüksek oranda herhangi bir kategoriye alınmamanın sosyal etkinliklerde olduğu görülmüştür. Tüm temalarda herhangi bir kategoriye alınmama oranının tercih edilme ve reddedileme oranlarına kıyasla anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca sosyal etkinlikler ve beslenme zamanlarında tercih edilme frekansının 0 olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Down Sendromlu Ö3K5'in Akranları İle Yapılan Görüşme Sonuçları

Tablo 3.

Down Sendromlu Ö3K5'in Temalara Göre Tercih Edilme, Reddedilme veya Herhangi Bir Kategoride Yer Almama Frekans ve Yüzde Tablosu

TEMALAR		Tercih Edilme	Reddedilme	Herhangi Bir Kategoriye Alınmama	Toplam f ve %
Grup Etkinlikleri	f	3	7	30	40
	%	7,5	17,5	75	100
Bireysel Etkinlikler	f	2	4	4	10
	%	20	40	40	100
Sosyal Etkinlikler (Doğum günleri vb.)	f	2	3	5	10
	%	20	30	50	100
Beslenme Zamanı	f	1	3	6	10
	%	10	30	60	100
Birebir Seçim Gerektiren Etkinlikler	f	0	7	13	20
	%	0	35	65	100

Elde edilen sonuçlara göre Ö3K5 grup etkinliklerinde akranların %7,5'i tarafından tercih edilmiş, %17,5'i tarafından reddedilmiş, %75'i tarafından ise herhangi bir kategoriye alınmamıştır. Bireysel etkinliklerde akranların %20'si tarafından tercih edilmiş, %40'ı tarafından reddedilmiş, %40'ı tarafından ise herhangi bir kategoriye alınmamıştır. Sosyal

etkinliklerde akranların %20'si tarafından tercih edilmiş, %30'u tarafından reddedilmiş, %50'si tarafından ise herhangi bir kategoriye alınmamıştır. Beslenme zamanında öğrencilerin %10'u tarafından tercih edilmiş, %30'u tarafından reddedilmiş, %60'ı tarafından ise herhangi bir kategoriye alınmamıştır. Birebir seçim gerektiren etkinliklerde, hiçbir akran tarafından tercih edilmemiş, %35'i tarafından reddedilmiş, %65'i tarafından ise herhangi bir kategoriye alınmamıştır.

En yüksek oranda tercih edilmenin bireysel ve sosyal etkinliklerde olduğu, en yüksek oranda reddedilmenin bireysel etkinliklerde olduğu ancak bireysel etkinliklerde reddedilmenin tercih edilmeden daha yüksek orana sahip olduğu, en yüksek oranda herhangi bir kategoriye alınmamanın ise grup etkinliklerinde olduğu görülmüştür. Tüm temalarda herhangi bir kategoriye alınmama oranının tercih edilme ve reddedileme oranlarına kıyasla anlamlı derecede yüksek olduğu sadece bireysel etkinliklerde reddedilme ve herhangi bir kategoriye alınmamanın eşit oranlara sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca birebir seçim gerektiren etkinliklerde tercihe dilme frekansının 0 olduğu görülmüştür (Tablo 3).

Serebral Palsi'li Ö4E5'in Akranları İle Yapılan Görüşme Sonuçları

Tablo 4.

Serebral Palsi Tanılı Ö4E5 Öğrencisinin Temalara Göre Tercih Edilme, Reddedilme veya Herhangi Bir Kategoride Yer Almama Frekans ve Yüzde Tablosu

TEMALAR		Tercih Edilme	Reddedilme	Herhangi Bir Kategoriye Alınmama	Toplam f ve %
Grup Etkinlikleri	f	2	3	51	56
	%	3,57	5,35	91,08	100
Bireysel Etkinlikler	f	2	0	12	14
	%	14,28	0	85,72	100
Sosyal Etkinlikler (Doğum günleri vb.)	f	6	1	7	14
	%	42,85	7,15	50	100
Beslenme Zamanı	f	2	1	11	14
	%	14,28	7,15	78,57	100
Birebir Seçim Gerektiren Etkinlikler	f	1	4	23	28
	%	3,57	14,28	82,15	100

Elde edilen sonuçlara göre Ö4E5, grup etkinliklerinde akranların %3,57'si tarafından tercih edilmiş, %5,35'i tarafından reddedilmiş, %91,08'i tarafından ise herhangi bir

kategoriye alınmamıştır. Bireysel etkinliklerde akranların %14,28'i tarafından tercih edilmiş, hiçbir akran tarafından reddedilmemiş, %85,72'si tarafından ise herhangi bir kategoriye alınmamıştır. Sosyal etkinliklerde akranların %42,85'i tarafından tercih edilmiş, %7,15'i reddedilmiş, %50'si tarafından ise herhangi bir kategoriye alınmamıştır. Beslenme zamanında, akranların %14,28'si tarafından tercih edilmiş, %7,15'i tarafından reddedilmiş, %78,57'ü tarafından ise herhangi bir kategoriye alınmamıştır. Birebir seçim gerektiren etkinliklerde akranların %3,57'ü tarafından tercih edilmiş, %14,28'si tarafından reddedilmiş, % 82,15'i tarafından ise herhangi bir kategoriye alınmamıştır.

En yüksek oranda tercih edilmenin sosyal etkinliklerde, en yüksek oranda reddedilmenin birebir seçim gerektiren etkinliklerde, en yüksek oranda herhangi bir kategoriye alınmamanın grup etkinliklerinde olduğu görülmüştür.

Tüm temalarda herhangi bir kategoriye alınmama oranının tercih edilme ve reddedileme oranlarına kıyasla anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca bireysel etkinliklerde reddedilme frekansının 0 (sıfır) olduğu saptanmıştır (Tablo 4).

Tüm Tanı Gruplarındaki Kaynaştırma Öğrencilerinin Akranları İle Yapılan Görüşme Sonuçları

Tablo 5.

Tüm Tanı Gruplarının Temalara Göre Tercih Edilme, Reddedilme veya Herhangi Bir Kategoride Yer Almama Frekans ve Yüzde Tablosu

TEMALAR		Tercih Edilme	Reddedilme	Herhangi Bir Kategoriye Alınmama	Toplam f ve %
Grup Etkinlikleri	f	21	37	118	176
	%	11,93	18,18	67,04	100
Bireysel Etkinlikler	f	7	11	26	44
	%	15,90	25	59,1	100
Sosyal Etkinlikler (Doğum günleri vb.)	f	10	8	26	44
	%	22,72	18,18	59,1	100
Beslenme Zamanı	f	4	14	26	44
	%	9,09	31,81	59,1	100
Birebir Seçim Gerektiren Etkinlikler	f	5	24	60	89
	%	5,62	26,96	67,42	100

Tüm tanı gruplarından elde edilen sonuçlara göre kaynaştırma eğitimine tabi tutulan özel gereksinimli öğrenciler grup etkinliklerinde, %11,94 oranında tercih edilmiş, %21,02 oranında reddedilmiş ve %67,04 oranında ise herhangi bir kategoriye alınmamış, bireysel etkinliklerde %15,90 oranında tercih edilmiş, %25 oranında reddedilmiş ve %59,1 oranında ise herhangi bir kategoriye alınmamış, sosyal etkinliklerde %22,72 oranında tercih edilmiş, %18,18 oranında reddedilmiş ve %59,1 oranında ise herhangi bir kategoriye alınmamış, beslenme saatlerinde %9,09 oranında tercih edilmiş, %31,81 oranında reddedilmiş ve %59,1 oranında ise herhangi bir kategoriye alınmamış, birebir seçim gerektiren etkinliklerde, %5,62 oranında tercih edilmiş, %26,96 oranında reddedilmiş ve %67,42 oranında ise herhangi bir kategoriye alınmamıştır.

En yüksek tercih edilme oranının sosyal etkinliklerde, en yüksek reddedilme oranının beslenme zamanlarında ve en yüksek oranda herhangi bir kategoriye alınmamanın birebir seçim gerektiren etkinliklerde ve grup etkinliklerinde olduğu görülmüştür. Ayrıca herhangi bir kategoriye alınmama oranının bireysel, sosyal etkinliklerde ve beslenme zamanında eşit oranda olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre tüm temalarda kaynaştırma öğrencilerinin herhangi bir kategoriye alınmama oranının tercih edilme ve reddedilme oranına göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 5).

Araştırmanın Nitel Bulguları

Araştırmanın nitel bulgularını, araştırmaya katılan öğrencilere yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak sorulan soruların yanıtlarından oluşturulan beş tema oluşturmaktadır.

Araştırmanın bulgularını oluşturan temalar şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Tema: Grup etkinliklerinde tercih edilme veya reddedilme durumu
2. Tema: Bireysel etkinliklerde tercih edilme veya reddedilme durumu
3. Tema: Sosyal etkinliklerde tercih edilme veya reddedilme durumu
4. Tema: Beslenme zamanında tercih edilme veya reddedilme durumu
5. Tema: Birebir seçim gerektiren etkinliklerde tercih edilme veya reddedilme durumu

Tema 1: Grup etkinliklerinde tercih edilme veya reddedilme durumu

Sınıflarında özel gereksinimli öğrenci bulunan öğrencilerin grup etkinliklerindeki arkadaş tercihlerini yoklamak üzere öğrencilere 4 soru sorulmuştur. Tüm gruplarda genel olarak hiçbir kategoriye alınmama oranının yüksek olduğu görülmüştür. Bu etkinliklerde özel gereksinimli arkadaşlarını tercih eden ve reddeden akranların görüşleri genel olarak paralellik göstermiştir. Down sendromlu Ö1K5 diğer özel gereksinimli öğrencilere kıyasla kendi sınıfında daha yüksek oranda kabul görmüş, Asperger sendromlu Ö2K5, Down sendromlu

Ö3K5 ve serebral palsili Ö4E5 bu etkinliklerde arkadaşları tarafından daha çok görmezden gelinmiştir.

Kaynaştırma öğrencilerini grup etkinliklerinde tercih eden akranların görüşlerine örnek olarak:

“Ö1K5 arada sırada oyunumuzu bozsa da oyunumuza güzellik katıyor.” , *“Ö1K5 çok güzel etkinlik yapıyor ve yanlış yaparsam düzeltiyor.”* , *“Ö1K5 benim en iyi arkadaşım beni çok seviyor ve sıkıca sarıyor.”* , *“Ö2K5 komik oyunlar oynuyor mesela komik hareketler yapıyor.”* ifadeleri verilebilir.

Kaynaştırma öğrencilerini grup etkinliklerinde reddeden akranların görüşlerine örnek olarak:

“Ö1K5 oyunlarımızı bozuyor, eliyle döküyor.” , *“Ö1K5 engelli olduğu için hep karalıyor. Ama aslında engelli değil öyle doğmuş. Ama bize sarılmasını seviyorum”* , *“Çünkü Ö2K5 ile oynadığımızda düşebiliyorum. Oyun odasında koşturuyoruz bir yere takılıp düşebiliyorum.”* , *“Ö4E5 beni ittirdi.”* ifadeleri verilebilir.

Tema 2: Bireysel etkinliklerde tercih edilme veya reddedilme durumu

Sınıflarında özel gereksinimli öğrenci bulunan öğrencilerin bireysel etkinliklerindeki arkadaş tercihlerini yoklamak üzere öğrencilere 1 soru sorulmuştur. Tüm gruplarda genel olarak hiçbir kategoriye alınmama oranının yüksek olduğu görülmüştür. Bu etkinliklerde özel gereksinimli arkadaşlarını tercih eden ve reddeden akranların görüşleri genel olarak benzerlik göstermiştir. Down sendromlu Ö3K5 diğer kaynaştırma öğrencilerine kıyasla daha yüksek oranda tercih edilmiştir. Down sendromlu Ö1K5 ise diğer kaynaştırma öğrencilerine kıyasla yüksek oranda reddedilmiştir. Serebral palsili Ö4E5 ve Asperger sendromlu Ö2K5 arkadaşları tarafından yüksek oranda görmezden gelinmiştir.

Kaynaştırma öğrencilerini bireysel etkinliklerinde tercih eden akranların görüşlerine örnek olarak :

“Bazen Ö1K5 kâğıdıma çizik atıyor ama rahatsız olmuyorum sadece onu uyarıyorum.” , *“Ö2K5 ile beraber güzel resim yapıyoruz.”* ifadeleri verilebilir.

Kaynaştırma öğrencilerini bireysel etkinliklerinde reddeden akranların görüşlerine örnek olarak:

“Sadece bir resim yapınca yoruluyor.” , *“Ö2K5 sürekli gürültülü bir şeyler yapıyor.”* , *“Ö2K5 hep benden bir şey istiyor.”* ifadeleri verilebilir.

Tema 3: Sosyal etkinliklerde tercih edilme veya reddedilme durumu

Sınıflarında özel gereksinimli öğrenci bulunan öğrencilerin bireysel etkinliklerindeki arkadaş tercihlerini yoklamak üzere öğrencilere 1 soru sorulmuştur. Tüm gruplarda genel

olarak hiçbir kategoriye alınmama oranının yüksek olduğu görülmüştür. Bu etkinliklerde özel gereksinimli arkadaşlarını tercih eden ve reddeden akranların görüşleri ve yorumları benzerlik taşımaktadır. Serebral palsili Ö4E5 diğer özel gereksinimli öğrencilere kıyasla daha yüksek oranda tercih edilmiştir ve reddedilme oranı oldukça düşüktür. Down sendromlu Ö3K5 ise diğer özel gereksinimli öğrencilere kıyasla daha yüksek oranda reddedilmiştir. Herhangi bir kategoriye alınmama oranı en yüksek olan kaynaştırma öğrencisi ise Asperger sendromlu Ö2K5 olmuştur.

Kaynaştırma öğrencilerini sosyal etkinliklerinde tercih eden akranların görüşlerine örnek olarak :

“Çünkü Ö1K5 bana güzel sürprizler yapıyor.” ifadeleri verilebilir.

Kaynaştırma öğrencilerini sosyal etkinliklerinde reddeden akranların görüşlerine örnek olarak:

“Ö1K5 öğrencisi bazen oyuncaklarımı kırabiliyor.” , *“Ö4E5 elimizi kolumuzu sıkıyor.”* ifadeleri verilebilir.

Tema 4: Beslenme zamanında tercih edilme veya reddedilme durumu

Sınıflarında özel gereksinimli öğrenci bulunan öğrencilerin beslenme zamanındaki arkadaş tercihlerini yoklamak üzere öğrencilere 1 soru sorulmuştur. Tüm gruplarda genel olarak hiçbir kategoriye alınmama oranının yüksek olduğu görülmüştür. Bu etkinliklerde özel gereksinimli arkadaşlarını tercih eden ve reddeden akranların görüşleri genel olarak benzerlik göstermiştir. Asperger sendromlu Ö2K5’in tercih edilme frekansının 0 olması nedeniyle diğer kaynaştırma öğrencileri ile kıyaslandığında anlamlı derecede düşük olduğu görülmüştür. Down sendromlu Ö1K5 ise diğer kaynaştırma öğrencilerine kıyasla yüksek oran ile reddedilen grubunda yer almıştır. Serebral palsili Ö4E5 ise yüksek bir oranla hiçbir kategoriye alınmama grubunda yer almıştır.

Kaynaştırma öğrencilerini beslenme zamanında tercih eden akranların görüşlerine örnek olarak :

“Ö4E5 başkalarının sözünü dinlemeyebiliyor ama benim sözümü dinliyor.” ifadeleri verilebilir.

Kaynaştırma öğrencilerini beslenme zamanlarında reddeden akranların görüşlerine örnek olarak:

“Ö1K5 kahvaltıda çok acıktığı için bizim yemeklerimizi yiyebiliyor.” , *“Ö2K5 yemeklerini hep yarım bırakıyor, ben yarım bırakmak istemiyorum.”* *“Ö3K5 üstüme yemek dökebilir.”* , *“Ö4E5 midesi bulandığı için yemek yemiyor.”* ifadeleri verilebilir.

Tema 5: Birebir seçim gerektiren etkinliklerde tercih edilme veya reddedilme durumu

Sınıflarında özel gereksinimli öğrenci bulunan öğrencilerin birebir seçim gerektiren etkinliklerdeki arkadaş tercihlerini yoklamak üzere öğrencilere 2 soru sorulmuştur. Tüm gruplarda genel olarak hiçbir kategoriye alınmama oranının yüksek olduğu görülmüştür. Bu etkinliklerde özel gereksinimli arkadaşlarını tercih eden ve reddeden akranların görüşleri genel olarak paralellik göstermiştir. Down sendromlu Ö3K5'in tercih edilme frekansının 0 olması nedeniyle diğer kaynaştırma öğrencilerine göre en düşük oranda tercih edilen olmuştur. Down sendromlu Ö1K5 öğrencisi diğer kaynaştırma öğrencilerine kıyasla daha yüksek oranda reddedilen olmuştur. Serebral palsili Ö4E5 ve Asperger sendromlu Ö2K5'in ise herhangi bir kategoriye alınma oranları yüksek olmasından dolayı arkadaşları tarafından daha çok görmezden gelindikleri görülmüştür.

Kaynaştırma öğrencilerini birebir seçim gerektiren etkinliklerde tercih eden akranların görüşlerine örnek olarak :

“Çünkü Ö1K5 elimi hiç bırakmıyor, bazen bırakıyor.” , “Ö2K5 çok eğlenceli şeyler söylüyor, onunla çok güzel şeyler yapıyoruz.” gibi ifadeler kullanmışlardır.

Kaynaştırma öğrencilerini birebir seçim gerektiren etkinliklerde reddeden akranların görüşlerine örnek olarak:

“Ö1K5 sıraya girmemiz gerektiğinde sıraya girmiyor.” , “Ö1K5 beni rahatsız ediyor.” , “Ö2K5 komiklik ve gülüş huyları kötü.” , “Ö3K5 henüz kuralları bilmiyor.” , “Ö4E5 uzun süre yanımızda kaldığında bizi rahatsız etmeye başlıyor.” ve “Çünkü Ö4E5 dokunduğumuzda dengesini kaybederek düşebiliyor.” gibi ifadeler kullanmışlardır.

Tartışma

Sonuçlar genel olarak, özel gereksinimli çocukların, etkinliklerin türüne (dikkat, denge, grup çalışması vb. gerektirmesi) göre değişmek üzere akranları tarafından düşük düzeyde kabul gördüğünü ya da önemli düzeyde görmezden gelindiğini göstermiştir. Araştırma sonuçlarından “grup etkinlikleri teması” sonuçları benzer araştırmalarla (Çulhaoğlu-İmrak ve Sığırtmaç, 2009; Seçer, Sarı, Metin, 2010; Dyson, 2005; Diamond ve Hestenes 1996) paralellik göstermiştir. Ancak daha çok dikkat gerektiren etkinlikleri kapsayan temalarda özel gereksinimli öğrencilerin “tercih edilmeme” ve “görmezden gelinme” oranlarının yüksek olması nedeniyle benzer araştırmalarla paralellik göstermediği belirlenmiştir.

Sosyal kabul düzeyinin en yüksek olduğu sınıfın Down sendromlu Ö2K5'in bulunduğu sınıfta olduğu görülmüştür. Bu durumun sebebinin öğrencinin aynı arkadaşlarla 2 yaşından itibaren eğitim alması, sınıf öğretmeninden alınan bilgilere göre öğrencilerin farkındalığını arttırmak amacıyla öğrencilere bilgilendirmede bulunulması ve özel

gereksinimli öğrencilerin etkinliklere dahil olması için yapılan çalışmalar olduğu düşünülmüştür. Ayrıca araştırmalara göre Down sendromlu bireylerin otizmli bireylere nazaran sosyal ve duygusal becerilerde daha güçlü oldukları bilinmektedir (Kasari, Mundy, Yirmiye ve Sigman, 1990). Bu durum da sonuçlar arasındaki farklılığın nedenlerinden biri olarak görülmüştür. Sosyal kabul ve akran etkileşimi için bir çalışma yapılmamış olan sınıftaki diğer Down sendromlu Ö3K5'in reddedilme oranı ise diğer özel gereksinimli öğrencilerle kıyaslandığında daha yüksek bulunmuştur. Bu durum, bazı çalışma sonuçları örneğin, Artan ve Uyanık-Balat (2003)'in araştırma bulgularında belirttikleri: “engelli olmayan öğrencilerin, engelli ve engelli olmayan ana-babalarının, okuldaki personelin ve özellikle sınıf öğretmenlerinin engelli öğrencinin ve kaynaştırma programlarının başarısını etkilediğini göstermiştir” ifadesi ile açıklanabilir.

Serebral palsili öğrenci Ö4E5'in diğer özel gereksinimli öğrencilerle kıyaslandığında akranları tarafından yüksek oranda görmezden gelindiği görülmüştür. Okul öncesi dönemdeki serebral palsili bir çocuğun psikomotor problemi olmayan akranlarıyla aynı düzeyde çevresini incelemesi ve etkileşim kurmasında sorunlar vardır (Howard, Williams, Lepper, 2011). Bu durum nedeniyle serebral palsili çocukların sınıf içerisinde sosyalleşme düzeylerinin düşük olabileceği ve bunun da etkinliklerde arkadaşları tarafından görmezden gelinmesine neden olabileceği düşünülebilir. Yapılan çalışmalarda akranların ekipman kullanan özel gereksinimli arkadaşlarının engelle sahip olduklarının farkında oldukları görülmüştür (Diamond ve Hestenes, 1996). Dolayısıyla akranların bu ekipmanın kullanılış sebebi ve özel gereksinimli arkadaşları hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları için onunla iletişim kurma konusunda çekimser kalmalarına neden olabileceği düşünülebilir.

Asperger Sendromlu Ö2K5 öğrencisinin görmezden gelinme oranı tercih edilme ve reddedilme oranlarına göre oldukça yüksektir. Ayrıca bireysel etkinliklerdeki eşitlik dışında tüm etkinliklerde reddedilme oranı tercih edilme oranından yüksek çıkmıştır. Asperger sendromluların sosyal özelliklerine genel olarak bakıldığında; erken çocukluk döneminden itibaren sevgilerini ve ilgilerini paylaşma, arkadaşlık kurmaya nispeten az ilgili olma, sosyal ilişkilerde karşı tarafın ilgi, duygu ve isteklerini önemsememe gibi özellikler görülmektedir (Yorbık, Erman ve Söhmen, 2000). Bu özelliklerinin sonucu olarak ilköğretim aşamasındaki otizmli kaynaştırma öğrencilerinin arkadaşları tarafından dışlanma, yalnız kalma gibi sorunlarla karşılaşabildiklerini göstermektedir (Bauminger & Kasari, 2000; Bauminger & Schulman, 2003; Girli & Atasoy, 2008). Bu araştırmaların sonuçlarından yola çıkılarak Ö2K5'in sınıf içerisindeki sosyal ilişkilerinin çok iyi olmadığı ve sosyal beceriler konusunda

destek alması gerektiği ve öğretmenlerin, akranların sosyal kabul düzeylerini arttırmaya yönelik çalışmalar yapılmasına gereksinim olduğu söylenebilir.

Akranların özel gereksinimli arkadaşlarını reddetme nedenlerinin genelde bazı davranış problemleri olduğu görülmüştür. Bu araştırmada problem davranışlar arasında; bireysel etkinliklerde, arkadaşlarını rahatsız etme; bahçe etkinliklerinde, hızlıca koşmak vb zarar verebilecek hareketlerde bulunmak; beslenme etkinliklerinde, arkadaşlarının yiyeceklerini yemek veya hiç yemek yememek gibi davranışlar sıralanabilir. İlkokul düzeyinde öğrencilerle yapılan çalışmalarda normal gelişim gösteren akranların özel gereksinimli arkadaşlarını bu davranışları nedeniyle “problem çocuklar” olarak algıladıklarını göstermiştir (Kabasakal, Girli, Okun, Çelik & Vardarlı, 2008).

Bu çalışmada yer alan dört özel gereksinimli öğrenciden Down sendromlu (**Ö1K5**) akranları tarafından en yüksek oranda kabul gören öğrenci olduğu görülmektedir. Bu öğrencinin sınıfında öğretmen tarafından yapılan sosyal kabul çalışmalarının akranların farkındalıklarının artmasını sağladığı ve özel gereksinimli öğrenciyle daha fazla iletişim kurmalarına yol açtığı görülmektedir. Bu sonuç araştırma sonuçlarında vurgulanan, öğretmenlerin akranlar ve kaynaştırma öğrencileri arasındaki iletişimin başlatılması veya başlatılan iletişime karşılık verilmesi, oyuncakların paylaşılması gibi konularda bilgilendirmenin (Batu, 210; Johnxon ve diğ., 2000) akran kabulünün sağlanması için kritik öneme sahip çalışmalar olduğunu göstermektedir. Bu nedenle okul öncesinden itibaren kaynaştırma uygulamasının yaygınlaştırılmasının yanısıra özel gereksinimli öğrencinin gerçek anlamda entegrasyonun sağlanabilmesinin önemi unutulmamalıdır. Bu doğrultuda akranların sosyal kabulünü sağlama amaçlı çalışmalar ihmal edilmemesidir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda akranların özel gereksinimli arkadaşlarını tercih etmelerinin etkinlik türüne ve tanısal özelliklere göre farklılaştığı görülmüştür. Okul öncesi dönemde çocukların doğrudan gözlenemeyen özellikleri olan arkadaşlarını farklı algılamadıkları ve genel olarak etkinliklerinde onlarla birlikte olmaktan hoşlandıkları gözlemlenmiştir.

İleride yapılacak araştırmalarda;

1. Araştırma sonuçlarının genellenebilirliğinin artırılması amacıyla daha büyük çalışma gruplarından veri toplanması önerilebilir.
2. Görüşme formlarının yanı sıra gözlem gibi tekniklerle daha ayrıntılı veri toplanarak çalışmalar yapılabilir.
3. Farklı özel gereksinim grubundan kaynaştırma eğitimine tabi çocukların akranlarıyla çalışmalar yapılabilir.

4. Özel gereksinimli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda ve kurumlarda akranların ve ailelerin sosyal kabulünü arttıracak ve özel gereksinimli çocukların sınıflarına dolayısıyla topluma entegre olmalarını sağlayacak etkinlikler yapılması uygun olabilir.

Kaynaklar

- Artan, İ., & Balat, G. U. (2003). Okul öncesi eğitimcilerinin entegrasyona ilişkin bilgi ve düşüncelerinin incelenmesi. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 11(1), 65-80.
- Batu, S., Kırcaali-İftar, G. & Uzuner, Y. (2004). Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5 (2), 33-50.
- Batu, S. (2010). *Erken çocukluk eğitiminde kaynaştırma*. Diken, İ. (Ed), *Erken çocukluk eğitimi* (1.Baskı). (519- 537). Ankara: Pegem Akademi.
- Bauminger, N. & Kasari, C. (2000). Loneliness and friendship in high functioning children with autism. *Child Development*, 71, 447-456.
- Bauminger, N. & Schulman, C. (2003). The development and maintenance of friendship in high functioning children with autism. *Autism*, 7, 81-97.
- Çulhaoğlu-İmrak, H., & Sığırtmaç, A. Kaynaştırma uygulanan okulöncesi sınıflarında akran ilişkilerinin incelenmesi. *International Journal of Early Childhood*, 3(1), 38-65.
- Dyson, L. L. (2005). Kindergarten children's understanding of and attitudes toward people with disabilities. *Topics in Early Childhood Special Education*, 25(2), 95-105.
- Diamond, K., Le Furgy, W. ve Blass, S. (1993). Attitudes of preschool children toward their peers with disabilities: a year-long investigation in integrated classrooms. *The Journal of Genetic Psychology*, 154(2), 215-221.
- Girli, A. & Atasoy, S. (2008) The view of autistic and mental retarded inclusion students about their peers and school experiences. 2.International conference on special education “sharing knowledge & experience around the world.(ICOSE) Marmaris-Muğla-Turkey.
- Gülay, H. (2009). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(22), 82-93.
- Howard, V. F., Betty, W. & Lepper C.E. (2010). *Özel Gereksinimi Olan Küçük Çocuklar* (G. Akçamete Çev.). Ankara: Nobey Yayınevi (2011).

- İmrak, H. Ç. (2009). Okulöncesi dönemde kaynaştırma eğitimine ilişkin öğretmen ve ebeveyn tutumları ile kaynaştırma eğitimi uygulanan sınıflarda akran ilişkilerinin incelenmesi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi.*
- Johnson, C., Ironsmith, S., Snow, C. W. & Poteat, G. M. (2000). Peer acceptance and social adjustment in preschool and kindergarten. *Early Childhood Education Journal, 27* (4), 207-212.
- Kabasakal, Z., Girli, A., Okun, B., Çelik, N., ve Vardarlı, G. (2008). Disabled students coequal relations and their abuse. Dokuz Eylül Üniversitesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 1, 23, 169-176.*
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemleri (14. Baskı)*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kargın, T. & Sucuoğlu, B. (2010). *Kaynaştırma uygulamaları (1. Baskı)*. Ankara; Kök Yayıncılık.
- Kasari, C., Mundy, P., Yirmiya, N. & Sigman, M. (1990). Affect and attention in children with Down syndrome. *American Journal on Mental Retardation, 95, 55-67.*
- Kemple, K. M. (2004). *Let's be friends peer competence and social inclusion in early childhood programs*. New York: Columbia University.
- Kırcaali-İftar, G. (1998). *Kaynaştırma ve destek özel eğitim hizmetleri*. Eripek, S. (Ed.), *Özel eğitim (17-25)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Kırcaali-İftar, G. (1998). *Erken çocukluk ve okul öncesi dönemlerinde özel eğitim (1.Baskı)*. Eripek, S. (Ed.), *Özel eğitim (17-25)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Ladd, G. W., Kochenderfer- Ladd, B., & Coleman, C. C. (1996). Friendship quality as a predictor of young children's early school adjustment. *Child Development, 67, 1103-1118.*
- Odom, S. L., Hoyson, M., Jamieson, B., & Strain, P. S. (1985). Increasing handicapped preschoolers'peer social interactions: cross-setting and component analysis. *Journal of Applied Behavior Analysis,18(1), 3-16.*
- Okul Öncesi Eğitimi Yönetmeliği (2006), meb.gov.tr
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2006), orgm.meb.gov.tr
- Poyraz, H., Dere & H. (2006). *Okulöncesi eğitiminin ilke ve yöntemleri (3. Baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Rose, R. & Howley, M. (2007). *The practical guide to special education needs in inclusive primary classrooms (1. Baskı)*. London: Paul Chapman Publishing.

- Seçer, Z., Sarı, H. & Çetin, Ş (2010). Okul öncesi dönemdeki çocukların bedensel engelli akranları ile birlikte eğitim almalarına ilişkin görüşleri. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 26, 12-24.
- Vandell, D. L., Nenide, L., & Van Winkle, S. J. (2006). Peer relationships in early childhood. *Handbook of early childhood development*, 455-470.
- Yorbık, Ö., Erman, H., & Söhmen, T. (2000). Asperger Sendromu ve Yüksek Fonksiyonlu Otizmin Tanısal Ayırımı. *Klinik Psikiyatri*, 3, 102-110.
- Yu, S., Ostrosky, M. M., & Fowler, S. A. (2012). Measuring Young Children's Attitudes Toward Peers With Disabilities Highlights From the Research. *Topics in Early Childhood Special Education*, 32(3), 132-142.

Extended Abstract

Introduction

The first educational stage in which the inclusive education is applied in Turkey is the preschool. The preschool education is the period that covers the childhood period from birth to the start of the primary school, and that ensures the children get the education according to the cultural values and the features of the society in every part of their development within the suitable environmental conditions according to their personal characteristics and developmental levels during this period.

It is necessary to increase the social acceptance levels of the students in the inclusion classes in order to have the interaction. At this stage, the leisure time activities that are planned to include all of the students and to give roles to all of them will both have an additive effect on the social acceptances of the normally developing students and will increase the inclusive students' sense of belonging within the group, and so enable them to express themselves.

In Çulhaoğlu Imrak's (2009) study on the social acceptances of the inclusive students, it was found out that the normally developed children included their disabled friends into all the games they thought the disabled ones would be able to handle, however, the normally developed children stated that they thought their disabled friends were insufficient in the games that require attention, and so they did not include them to these games. Therefore, the children with normal development started to solve the problems they experienced with their friends that have special needs by talking or asking for help from an adult. However, it was observed that negative behaviors such as aggressive interaction or not sharing the materials for the games emerged in the classes of the teachers that had a negative aspect on the inclusion application. In a study done by Seçer, Sarı and Çetin (2010), it could be seen that

even though the normally developing children could not exactly define the handicap their disabled friends had, 67% of them wanted the disabled ones in their games. In addition, Batu, Kırcaali-İftar and Uzuner (2004) claimed that the normally developing students' acceptance levels could be increased and their attitudes could be changed in a positive way through elucidating.

In the studies done abroad, it was found out that the preschool children have positive opinions about their friends with special needs, they include these friends into their games, however, while choosing friends, only 50% of them prefer to have a disabled one (Dyson, 2005). Moreover, most of the preschool children are not aware of the situations of their disabled friends, and so, there is no inconvenience with being friends with them. In the studies, the photos of the disabled children were shown to the normally developing children, and they did not see any difference on these children except for the ones that are physically disabled and that use a kind of equipment. Most of the children said that they could be friends with all the children on the photos. However, it was concluded that the normally developing children's attitudes do not always reflect on their behaviors and the children perceive their disabled friends' obstacles as a characteristic, and behave accordingly within the early childhood period.

Purpose

The study was done through the semi structured interview technique which is one of the methods of qualitative research. The study was done in 4 classes in 3 private preschools that have students with special needs in their classes in Izmir in the 2013-2014 academic year. The diagnosis of the two of the students with special needs in these classes was "Down Syndrome", one was "Asperger's Syndrome" and the other one was "Cerebral Palsy". The class size of the student with the Down syndrome was 11, the other student with Down syndrome was in a class sized 13, the size of the class of the student with Asperger's Syndrome was 17, and the student with Cerebral Palsy was in a class sized 15. A total of 44 students were interviewed that were in the classes on the days of the applications.

As a result of the inductive data analysis, the data were turned into themes and the frequencies and the percentages of the students' with special needs being preferred, refused or not being included into a category were calculated. The questions numbered 1, 2, 3, and 4 were grouped as the theme of group activities, the 7th one as individual activities, the 5th one as social activities, the 6th one as feeding time activity, and the 8th and 9th were grouped as the activities that require one to one choice. In addition, the content of the students' expressions were examined.

The questions below were answered in the study.

10. a) Who are the three friends you want to play games with in the game room? Why do you want to play mostly with these friends?
b) Who are the three friends you do not want to play games with in the game room? Why don't you want to play mostly with these friends?
11. a) Who are the three friends you want to play games with in the garden? Why do you want to play mostly with these friends in the garden?
b) Who are the three friends you do not want to play games with in the garden? Why don't you want to play mostly with these friends in the garden?
12. a) Who are the three friends you mostly want to work with during the group work activities? Why do you want to play with these friends mostly during the group work activities?
b) Who are the three friends you mostly do not want to work with during the group work activities? Why don't you want to play with these friends mostly during the group work activities?
13. a) Who are the three friends you want to play group games (play house, etc) in the class? Why?
b) Who are the three friends you do not want to play group games (play house, etc) in the class? Why?
14. a) Who are the three friends you want to invite to your birthday party at home? Why?
15. b) Who are the three friends you do not want to invite to your birthday party at home? Why?
16. a) Who are the three friends you want to sit next to during the meals-breakfast? Why?
b) Who are the three friends you do not want to sit next to during the meals-breakfast?
17. a) Who are the three friends you want to sit next to during the individual studies-activities? Why?
b) Who are the three friends you do not want to sit next to during the individual studies-activities?
18. a) Who are the three friends you want to match in the games? Why?
b) Who are the three friends you do not want to match in the games? Why?
19. a) Can you draw the picture of a friend you like the most? Why?
b) Can you draw the picture of a friend that most disturbs you in the class? Why?

Results

According to the results gathered from all the diagnostic groups, the students with special needs that are in inclusive education were preferred at the rate of 11.93%, refused at the rate of 18.18 % and were not included in any category at the rate of 67.45 % in the group activities. The percentages for the individual activities are 15.90% for preference, 25% for refusal, and 59.09% for not being included into any category; it is 22.72% for preference, 18.8% for refusal, and 59.09% for not being included in any category within the social activities; 9.09% for preference, 31.81% for refusal, 59.09% for not being included in any category during the feeding time; 5.68% for preference, 27.27% for refusal, 68.18% for not being included in any category in the activities that require one to one choices.

It can be seen that the highest rate of preference is in social activities, the highest rate of refusal is in feeding time, and the highest rate of not being included in any category is in the activities that require one to one choices. In addition, it can be seen that the rate of not being included in any category is the same in individual and social activities and the feeding time. According to these results, it was found out that the rates of not being included in any category of the inclusive students is higher than the rates of preference and refusal, and this difference is meaningful (Table 5).

Discussion

In general, the results show that the students with special needs are accepted or ignored at an important rate by their peers on the basis of the types of the activities (attention, balance, group work, etc). It was found out that the results of the present study is parallel with the other studies in terms of the group activities, but not in terms of not being preferred or being ignored in the activities that need attention since these are at a high level.

It was seen that the social acceptance level was highest in the class where the A student with the Down syndrome was. The reason for this might be that the student has been at the same class with her/his friends since s/he was 2 years old, and, as it was explained by the classroom teacher, the students' being informed about the situation in order to raise the awareness, and the practices to integrate the students with special needs into the activities. Furthermore, according to the studies, it is known that the individuals with Down syndrome are better at the social and the emotional skills when compared with the individual with autism.

This situation was seen as a reason of the differences in the results. The other student with Down syndrome, student C's refusal rate was higher than the other students with special needs and this student was in the class where there was no practice for social acceptance and peer interaction. This situation was explained as "it revealed that the students that are not

disabled, and their parents that are disabled or not, the staff at school, and especially the classroom teachers affect the success of the inclusion program and the disabled students” in the results of some studies, such as in Artan and Uyanık-Balat’s (2003) study.

Student D with cerebral palsy was seen to be ignored by the peers at a higher rate when compared with the other students with special needs. There are problems in a child with cerebral palsy’s interacting and analyzing his/her environment at the same level as the peers with no psychomotor problems. Because of this situation, it might be thought that the children with CP might have low levels of socializing in the class, and thus, be ignored by their friends in the activities. It was seen in the studies that the children were aware that their peers had a disability when they used equipments. Therefore, it can be thought that if the peers are not informed about the reason why these equipments are used or about the friends with special needs, they might abstain from interacting with them.

The student B with Asperger’s syndrome’s rate of being ignored is relatively high when compared with being preferred or refused. Moreover, the refusal level was higher than the preference level in all activities except the equality in the individual ones. When the social features of the children with the Asperger’s Syndrome is analyzed in general, they have features like sharing their love and interest, being more interested in making friends, ignoring the others’ interests, feelings and the wishes in the social relations. As a result of these features, it can be seen that the autistic students at the primary schools might have problems like being expelled by their friends and being alone. Keeping the results of these studies in mind, it can be said that the student B does not have good social relationships in the class, and needs to get support on social skills, and studies aiming to raise the social acceptance levels of the teachers and the peers should be done.

It was found out that the reasons why the peers refuse their friends with special needs are some behavioral problems. In our study, these behaviors were found out as disturbing the friends in the individual activities, doing some behaviors that can give harm such as running fast during the activities in the garden, and eating the friends’ food or not eating at all during the feeding time. In the studies done with the primary school students, the normally developed peers perceive the students with special needs as ‘problem children’ because of these behaviors.

Conclusion

As a result of the study, it was seen that the peers’ preferring their friends with special needs differ according to the type of the activities and the features of the diagnosis. During the preschool period, it was observed that the children do not perceive their friends with features

that cannot be directly observed and that they generally like to be with them during the activities.

In the studies to be done in the future;

1. Data should be gathered from larger study groups to make the results' being generalization increase.
2. Studies can be done by gathering more detailed data through observation in addition to the interview forms.
3. Studies should be done with the peers of the children from different special needs groups that are in the inclusive education.
4. Activities that will increase the acceptance levels of the families and the peers in the classes and the institutions of the students with special needs and will enable the students with special needs to be integrated into their classes and so into the society should be done.